

Asia: VN/34515/2024

Kommentointipyyntö: Sivistyksestä suunta Suomelle - Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio vuoteen 2040

1. Suomi on sivistyksen, demokratian ja tieteen vapauden edelläkävijä.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

1 kyllä, täysin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Tavoite on erittäin perusteltu, sillä se luo vision arvopohjaisen ytimen ja asettaa korkeakoulutukselle ja tutkimukselle selkeän yhteiskunnallisen tehtävän. Sivistys, demokratia ja tieteen vapaus nähdään tässä vision peruspilareina, mikä on oikea linjaus. Sivistys luo edellytykset yhteiskunnan edistykselle ja vahvistaa kansalaisten luottamusta tulevaisuuteen, tieteen vapaus ja kriittinen ajattelu ovat demokraattisen ja vakaan yhteiskunnan ehto, ja korkeakoulujen tuottama tieto, taide ja kulttuuri ruokkivat yhteiskunnan uudistumiskykyä. Visio on muotoiltu tältä osin oikein. Siinä esitetään muun muassa, että "tieteellä on itseisarvo" ja että tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapaus on turvattu koko korkeakoulusektorilla. Tämä on johdonmukainen lähtökohta. Jos akateeminen vapaus, avoimuus ja kriittisyys eivät olisi suojattuja, heikkenisi myös korkeakoulujärjestelmän kyky tuottaa uutta tietoa, kouluttaa osajia ja uudistaa yhteiskuntaa. Tavoite on siis sisällöltään oikein valittu eikä se edellytä uudelleenmuotoilua.

Kaakkois-Suomen elinvoimakeskuksen näkökulmasta tavoitteen perusteltavuus korostuu myös aluekehityksen kannalta. Juuri sivistys ja tutkittuun tietoon pohjaava osaaminen ovat edellytyksiä alueiden elinvoimalle ja kehitykselle. Tämä tavoite kytkee korkeakoulutuksen ja tutkimuksen suoraan yhteiskunnan uudistumiskykyyn ja resilienssiin. Vision mukaan korkeakouluyhteisöt ovat "yhteiskunnan uudistumisen tärkein voimavara" ja teknologiset murrokset käännetään niiden avulla kestäväksi kasvuksi ja menestystekijöiksi. On olennaista, että nämä arvot näkyvät vahvasti visiossa, koska ilman sivistyksen vaalimista tai tieteen vapautta ja avoimuutta myös alueellinen kehitystyö menettäisi pohjansa.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Tavoitteeseen kytketyt toimenpidesuosituksukset ovat pääosin osuvia ja keskittyvät tärkeimpiin keinoihin, joilla sivistyksen, demokratian ja tieteen vapauden edelläkävijyyttä vahvistetaan. Suositukset painottavat lainsäädännön uudistamistarpeiden selvittämistä akateemisen vapauden ja tutkimus- ja opetustyön riippumattomuuden varmistamiseksi, häirinnän, painostuksen ja epäasiallisen vaikuttamisen ehkäisemistä korkeakouluissa, korkeakoulujen henkilöstön ja opiskelijoiden tukemista aktiivisiksi toimijoiksi julkisessa kansalaiskeskustelussa sekä varautumisen ja resilienssin vahvistamista digitaalisen toimintaympäristön riskien osalta. Nämä toimet ovat oikeita ja linjassa tavoitteen kanssa, sillä ne kaikki osaltaan turvaavat tieteen vapautta ja korkeakoulujen toimintakykyä olosuhteista riippumatta.

Erytisen keskeinen toimenpide on tutkimuksen ja koulutuksen vastuullisen arvioinnin periaatteiden vieminen käytäntöön (esimerkiksi CoARA-aloitteen mukaisesti). Tämän toimenpiteen merkitys on suuri, sillä se vaikuttaa suoraan korkeakoulujen toimintakulttuuriin: miten tutkijoita, opettajia ja yksiköitä arvioidaan ja palkitaan. Kun arviointi tehdään läpinäkyvästi ja monipuolisilla kriteereillä (ei yksin määrällisten julkaisumittareiden perusteella), se kannustaa laadukkaaseen tutkimukseen, hyvään opetukseen ja yhteiskunnalliseen vuorovaikutukseen – juuri niihin asioihin, joita sivistyksen ja tieteen vapauden edelläkävijyys edellyttää.

Kaakkois-Suomen elinvoimakeskus korostaa vielä toimeenpanon tärkeyttä, periaatteet on muutettava konkreettisiksi käytännöiksi. Jokaisessa korkeakoulussa tulee varmistaa, että lainsäädännön mahdollinen uudistustarve tietenvapauden osalta selvitetään ja tehdään tarvittavat muutokset, että häirintään ja painostukseen puututaan systemaattisesti ja että korkeakoulu yhteisöä kannustetaan osallistumaan rohkeasti yhteiskunnalliseen keskusteluun. Myös varautumissuunnitelmien laatimisessa on syytä määritellä minimitasot kaikille korkeakouluille (esimerkiksi turvataan kriittisten tietojärjestelmien toiminta ja suojataan tutkimusinfrastruktuurit häiriötilanteissa). Toimenpidekokonaisuus on sinänsä kattava ja oikeansuuntainen, mutta vaikutusten aikaansaamiseksi tarvitaan seuranta ja tukitoimia. On huolehdittava myös siitä, että kaikki suositukset viedään käytäntöön yhdenmukaisesti ja että niiden toteutumista arvioidaan säännöllisesti. Näillä varauksilla toimenpiteet ovat oikeita ja olennaisia tavoitteen saavuttamiseksi.

2. Koulutus kuuluu kaikille ja mahdollisuuksia lisätään erityisesti nuorille.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Tavoite on peruslähdekohdiltaan oikea ja yhteiskunnallisesti perusteltu. Visio nojaa vahvaan yhdenvertaisuus- ja saavutettavuusperiaatteeseen - "koulutus on saavutettavaa kaikille" ja korkeakoulututkiminto on jatkossakin maksuton. On myös olennaista, että visiossa luvataan toimiva ja

kannustava koulutusjärjestelmä, joka antaa “vahvat eväät korkeakouluopintoihin taustasta ja lähtökohdista riippumatta”. Nämä ovat erittäin tärkeitä lähtökohtia, jotka tekevät tavoitteesta perustellun osana visiota. Lisäksi visio painottaa, että nuorilla tulee olla mahdollisuus päästä halutessaan korkeakouluopintoihin suoraan lukion tai ammatillisen koulutuksen jälkeen, ja että korkeakoulujen toiminta tavoittaa kaikenikäiset. Tämä kaksijakoinen ajatus – sujuvat siirtymät nuorille sekä korkeakoulujen rooli kaikenikäisten oppimisessa – on sinänsä oikeaan osuva.

Kuitenkin tavoitteen sanamuodossa “erityisesti nuorille” piilee riski, jota Kaakkois-Suomen elinvoimakeskus haluaa tuoda esiin. Jos nuoret nostetaan ainoaksi tai selvästi ensisijaiseksi kohderyhmäksi, voi syntyä vaikutelma, että muut ryhmät – kuten työuran keskivaiheilla olevat aikuiset, alanvaihtajat tai vaikkapa aliedustetut ryhmät – jäävät toisarvoiseen asemaan. Tavoite toteaa kyllä, että korkeakoulujen toiminta kattaa kaikki ikäryhmät, mutta tutkintokoulutuksen painotus on vahvasti nuorissa. Siksi tavoitteen muotoilua voisi tasapainottaa niin, että “koulutus kuuluu kaikille” heijastuu aidosti elinikäisen oppimisen periaatteena. Se ei ole kuitenkaan tarkoituksenmukaista, että suoritettaisiin moninkertaisia tutkintoja osaamiskokonaisuuksista, joihin on tarjolla jatkuvan oppimisen osaamispalveluja. Koulutusjärjestelmän tulee tukea joka tapauksessa ihmisiä iästä riippumatta – niin nuoria kuin kokeneempia – ja tätä voisi tuoda selkeämmin esiin tavoitteen sanamuodossa.

Tavoitteen sisällössä korostuu myös koulutuksen vetovoima nuorille ja volyymitavoite (nuorten aikuisten korkeakoulutettujen osuuden nostaminen 60 prosenttiin). Tämä on tärkeä tavoite, mutta Kaakkois-Suomen elinvoimakeskus nostaa esille, että koulutuksen työelämärelevanssi ja laatu on pidettävä yhtä keskeisenä arvona kuin määrä. Visiossa todetaan tilannekuvassa, että koulutustason nosto ei saa tapahtua laadun kustannuksella; sama ajatus olisi voitu sisällyttää selkeämmin myös tavoitetasolle. Nuorille suunnattujen koulutuskokonaisuuksien “houkuttelevuutta” käsitellessä tulisi korostaa, että koulutuksen vetovoima perustuu myös sen tuottamiin hyviin työllistymismahdollisuuksiin ja tarvelähtöiseen sisältöön. Yhteenvetona tavoitteen ydinviesti “koulutus kuuluu kaikille” on tärkeä ja oikeutettu, mutta muotoilua voisi hienosäätää siten, että elinikäisyys ja laatu korostuvat yhtä vahvasti kuin nuoriin panostaminen.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

3 vain osittain

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Toimenpidesuosituksissa on useita tärkeitä ehdotuksia, mutta kokonaisuutena ne kattavat tavoitteen vaatimukset vain osittain. Positiivista on, että suosituksissa ehdotetaan konkreettisia keinoja sujuvoittaa nuorten siirtymistä toiselta asteelta korkeakouluopintoihin: esimerkiksi väylä- ja polkuopintojen käytäntöjen yhtenäistäminen sekä korkeakoulujen ja toisen asteen koulutuksen yhteistyön tiivistäminen ovat hyviä toimia. Samoin koulutustarjonnan kohdentaminen

ennakointitiedon avulla on oikea suunta, ja jatkuvan oppimisen rahoituksen ja ohjauksen uudistaminen tukee tavoitetta tavoittaa kaikenikäiset oppijat. Lisäksi suositukset mainitsevat opintoihin kiinnittymisen ja koulutuksen laadun vahvistamisen (esimerkiksi pedagogisen johtamisen parantaminen ja ohjauksen kehittäminen), mikä on ratkaisevaa opintojen sujuvoittamiseksi. Nämä kaikki ovat olennaisia keinoja ”koulutus kuuluu kaikille” -tavoitteen toteuttamiseksi.

Kokonaisuudessa on kuitenkin täydennettävää. Ensinnäkin korkeakoulutuksen ja työelämän yhteyksien parantaminen mainitaan, mutta sitä ei konkretisoida riittävästi. On ehdotettu, että korkeakoulutuksen ja työelämän yhteyksiä parannetaan, ”jotta korkeakoulutettujen työllistyminen helpottuu”. Tämä on oikea tavoite, mutta Kaakkois-Suomen elinvoimakeskus katsoo, että työelämä- ja tarvelähtöisyyttä on vahvistettava suuremmin jo tutkintokoulutuksen sisällä – ei vain tutkintojen jälkeen. Osaamistarpeiden tulee nousta suoraan työelämästä ohjaamaan tutkintojen sisältöjä ja rakenteita. Muutoin on vaarana, että korkeakoulut kouluttavat nuoria liiaksi oman nykytarjontansa ja perinteidensä pohjalta ja vasta valmistumisen kynnyksellä mietitään erikseen työelämäkytkentöjä esimerkiksi erillisillä toimenpiteillä. Työelämän tarpeet tulisi siis tuoda vahvemmin osaksi tutkintojen suunnittelua – esimerkiksi tiivistämällä yhteistyötä työnantajien kanssa opintosuunnitelmien laatimisessa, lisäämällä käytännön työharjoittelua ja projekteja jo varhaisessa vaiheessa opintoja sekä hyödyntämällä työelämäpalaute tutkintojen kehittämisessä.

Toiseksi visiossa korostetaan mahdollisimman nopeita ja suorita siirtymiä toiselta asteelta korkeakouluun. Sinänsä on perusteltua sujuvoittaa opintopolkuja, mutta on huomattava, että eri toimialoilla optimaaliset opintopolut voivat erota toisistaan. Monilla aloilla (esimerkiksi tietyt teollisuuden alat, liikenne, rakentaminen ja palvelualat) on tarkoituksenmukaista, että ammatillisen toisen asteen suorittanut nuori kerryttää ensin työkokemusta ja jatkaa vasta myöhemmin korkeakouluun – tällöin hänen osaamisensa syvenee käytännön kautta. Saumaton siirtymä ei siis kaikille aloille tarkoita välitöntä siirtymistä, vaan nimenomaan kitkatonta polkua silloin, kun jatko on ajankohtainen. Toimenpidesuositukseen tarvitaan täsmentävä kirjaus, että siirtymien sujuvoittaminen ei merkitse yhdenmukaista polkua kaikille, vaan erilaisten, toimialakohtaisesti järkevien reittien tukemista. Esimerkiksi jo visiossa mainittu ammatillisen koulutuksen sisältöjen ja ohjauksen kehittäminen jatko-opintoihin on tärkeää: se pitää sisällään mm. selkeiden väylien rakentamisen ammattiopinnoista AMK- ja yliopisto-opintoihin sekä kattavan ohjauksen niille nuorille, jotka haluavat tai tarvitsevat ensin työkokemusta.

Kolmanneksi suosituskokonaisuus painottaa koulutustason määrällistä nostoa (tutkintotavoitteet) enemmän kuin koulutuksen laatua. Visiossa asetettu määrällinen tavoite (60 % korkeakoulutettuja nuoria aikuisia vuoteen 2040 mennessä) on kunnianhimoinen ja kannatettava, mutta sen saavuttamisessa on varmistettava, että tutkintojen sisällöllinen laatu ja työelämäosuus eivät kärsi. Toimenpiteissä puhutaan opintojen ohjauksen vahvistamisesta ja pedagogisesta kehittämisestä, mutta Kaakkois-Suomen elinvoimakeskus esittää, että laatuun liittyvät tavoitteet (esimerkiksi valmistuvien osaamistason varmistaminen ja työllistyminen osaamistaan vastaavaan tehtävään) tulisi nimetä yhtä selkeästi kuin määrälliset tavoitteet. Näin varmistetaan, ettei järjestelmä ohjaudu pelkästään opiskelijamäärien kasvattamiseen, vaan myös siihen, että mahdollisimman moni lisätutkinto tuottaa tarpeellista osaamista työmarkkinoille ja tutkinnon suorittaneet sijoittuvat osaamistaan vastaaviin tehtäviin. Erityistä huomiota on kiinnitettävä siihen, että laajeneva

koulutustarjonta saa riittävät resurssit - jos aloituspaikkoja lisätään ilman vastaavaa panostusta opetushenkilöstöön ja ohjauspalveluihin, vaarana on opintojen keskeytysten ja laadullisten haasteiden lisääntyminen.

Neljänneksi Kaakkois-Suomen elinvoimakeskus haluaa korostaa yhtä toimenpiteisiin sisältyvää kirjausta ja esittää siihen laajennusta. Suositus toteaa: "Tuetaan nuorten korkeakouluvalmiuksia lisäämällä lukiokoulutuksen tarjontaa erityisesti alueilla, joissa sen kysyntä on suurinta sekä kehittämällä ammatillisen koulutuksen sisältöjä ja ohjausta jatko-opintoihin." Tämä on sinänsä ymmärrettävä linjaus (varmistaa, että nuoret pääsevät lukioon suosituilla alueilla), mutta vasta-argumenttina on huomautettava, että korkeakoulutusvalmiuksien vahvistaminen tulee ulottaa myös niille alueille, joilla lukiokoulutuksen kysyntä ei nykyisin ole määrällisesti merkittävää. Muutoin on vaarana vahvistaa entisestään korkeakoulutuksen keskittymistä jo valmiiksi vahvoille kasvualueille, joka kasvattaa entisestään alueellista eriarvoisuutta. Alueilla, joilla perinteisesti harvempi valitsee lukion (esimerkiksi väestökadon tai elinkeinorakenteen vuoksi), on yhtä lailla tarve nuorten korkeakoulutusvalmiuksien kehittämiseksi. Käytännössä tämä tarkoittaa samalla, että myös ammatillisen koulutuksen saaneille nuorille on tarjottava yhä vaikuttavampia jatkopolkuja korkeakouluihin kuten luomalla tehokkaita väyläohjelmia ja valmentavia opintoja, lisäämällä korkeakoulujen ja toisen asteen yhteistyötä ko. alueilla sekä parantamalla opinto-ohjausta niin, että jokainen korkeakoulupotentiaalia omaava nuori saa siihen kannustusta, asuinpaikastaan riippumatta. Toimenpidesuositusta tulisi siis laajentaa - korkeakoulutusvalmiuksien vahvistaminen on tärkeää kaikilla alueilla, eikä vain siellä, missä lukiokoulutuksen kysyntä on jo korkea.

Toimenpidesuositukset koskevat monia olennaisia aiheita (siirtymien sujuvoittaminen, koulutustarjonnan ennakointi, jatkuva oppiminen sekä ohjauksen ja pedagogiikan vahvistaminen), mutta niihin tulisi sisällyttää vahvemmin vaatimus työelämärelevanssista tutkintokoulutuksessa ja huomioida erilaiset myös alueelliset elinkeinorakenteen erikoistumisen piirteet (esim. energia- ja metsäteollisuus). Lisäksi koulutuksen laadun varmistamiseen tarvitaan konkreettisia toimia. Ilman näitä täsmennyksiä suositukset riskinä jättävät aukkoja tavoitteeseen nähden, mistä syystä vastaus on "vain osittain". Muokkaamalla ja täydentämällä suosituksia edellä kuvatulla tavalla varmistettaisiin, että "koulutus kuuluu kaikille" toteutuu laadukkaasti ja kattavasti koko maassa.

3. Luovat osaajat ja kunnianhimoinen tutkimustoiminta uudistavat yhteiskuntaa.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

1 kyllä, täysin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Luovien alojen ja luovien osaajien merkityksen tunnustaminen osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen kokonaisuutta on erittäin perusteltua. Luovat osaajat ja taiteellinen toiminta tuottavat yhteiskuntaan uusia näkökulmia, innovaatioita ja yhteistyömahdollisuuksia, jotka ovat välttämättömiä yhteiskunnan uudistumisessa. Visiossa todetaan, että uutta luova tieteellinen tutkimus ja taiteellinen toiminta muodostavat perustan, jolle koulutus, innovaatiot ja kestävä talous rakentuvat. Lisäksi visio korostaa, että globaalien murrosten keskellä Suomi nojaa korkeaan osaamiseen, ja nostaa esiin vetovoimatekijöiksi erottuvat osaamiskeskittymät, korkealaatuiset

tutkimusinfrastruktuurit, huippututkijat ja vetovoimaiset koulutusohjelmat. Tämä kehys on uskottava: luova osaaminen ja kunnianhimoiset tutkimus ovat olennainen osa sekä innovaatio- että muutoskykyä, eikä niitä pidä käsitellä irrallisina "pehmeinä lisinä", vaan olennaisina moottoreina teknologisen ja taloudellisen kehityksen rinnalla.

Kaakkois-Suomen elinvoimanäkökulmasta luovien alojen huomioiminen on tervetullutta myös alueellisen elinvoiman kannalta. Luovat alat tukevat suoraan alueiden kilpailukykyä ja vetovoimaa – ne esimerkiksi synnyttävät uutta yrittäjyyttä, houkuttelevat kansainvälisiä osaajia, rikastuttavat innovaatioekosysteemejä (esimerkiksi muotoiluosaaminen teollisuudessa tai peliteknologia viihde- ja koulutusaloilla) ja vahvistavat kulttuurista kestävyttä. Siksi on tärkeää, että tavoitteessa nähdään luovat alat kiinteänä osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen kenttää. Visiossa valitut sisällöt ovat oikeita: esille on nostettu tarve korkeatasoiselle tutkimukselle ja taiteelliselle toiminnalle, mainittu osaamiskeskittymien ja infrastruktuurien rooli sekä ymmärretty, että luovuus on avain myös teknologisiin ja kaupallisiin innovaatioihin. Tältä pohjalta tavoitteen sisältö on onnistunut, eikä sitä tarvitse muuttaa. Tärkeää on vain muistaa, että visiossa mainittu luovuus nähdään sekä omana erityisalueenaan että läpileikkaavana kyvykkyytenä, joka integroidaan muihin aloihin – ja tämä ajatus on onneksi jo vahvasti läsnä vision tekstissä.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Suosituksukset ovat oikeansuuntaisia ja kattavat monia tärkeitä toimia, mutta niiden vaikuttavuutta voidaan parantaa konkreettisemmilla painotuksilla ja poikkihallinnollisella yhteistyöllä. Visio painottaa tutkimuksen ja TKI-toiminnan laatua ja vaikuttavuutta, pitkäjänteisen uutta luovan tutkimuksen merkitystä, tutkimushenkilöstön määrän ja osaamisen lisäämistä sekä tutkimusinfrastruktuurien laajaa hyödyntämistä. Nämä suositukset ovat perusteltuja ja tukevat myös luovien alojen asemaa: luovien alojen merkitys tutkimuksessa ja innovaatioissa vahvistuu erityisesti silloin, kun niille on laadukas TKI-ympäristö ja resursseja saatavilla. Lisäksi visio mainitsee kansainväliset huippututkijat ja opiskelijat, mikä on keskeistä luovien alojen kansainvälistymiselle – luovat alat ovat lähtökohdiltaan kansainvälisiä, ja Suomi hyötyy, jos se pystyy houkuttelemaan luovaa huippuosaamista.

Kaakkois-Suomen elinvoimakeskus esittää, että toimenpiteitä täsmennetään ja vahvistetaan muutamilla lisäyksillä, jotta luovien alojen potentiaali hyödynnetään täysimääräisesti:

1) Suosituksissa tulisi korostaa vahvemmin, että luovien alojen osaamista integroidaan entistä vahvemmin myös muihin koulutusaloihin. Luovuus, muotoiluajattelu ja kulttuurinen ymmärrys ovat tulevaisuuden työelämävalmiuksia kaikilla toimialoilla, ei vain perinteisesti luovilla aloilla. Visio voisi kannustaa esimerkiksi monitieteisten tutkinto-ohjelmien ja opintokokonaisuuksien kehittämistä, joissa opiskelijat yhdistävät teknologiaa, taloutta tai yhteiskuntatieteitä luovien alojen sisältöihin.

Näin luova osaaminen leviäisi laajalle ja tukisi innovatiivisuutta kautta linjan. Tarkennusehdotuksena on, että kannustetaan perustamaan ja laajentamaan monitieteisiä opintokokonaisuuksia, joissa luovat alat toimivat osana laajempia kehittämisprosesseja. Tuetaan myös korkeakoulujen aloitteita, joissa luovien alojen opiskelijat ja muiden alojen opiskelijat ratkovat yhdessä yritysten tai julkisen sektorin haasteita (esimerkiksi "hackathonit", projektikurssit ja innovaatioleirit). Tällä tavoin luovien alojen tuoma uusi näkökulma integroidaan tiiviisti kaikkien alojen koulutukseen.

2) Suosituksissa tulisi näkyä selkeästi, että luovat osaajat ovat kiinteä osa TKI-ekosysteemejä. Luovien alojen toimijat tuovat tutkimus- ja kehitystyöhön käyttäjälähtöisyyttä, palvelumuotoiluosaamista ja uudenlaisia tuotteistamisen tapoja. Näitä on hyödynnettävä esimerkiksi teknologian ja teollisuuden kehittämishankkeissa entistä enemmän. Tarkennusehdotuksena on, että kehitetään TKI-rahoitusinstrumentteja, jotka soveltuvat luovien alojen projekteille ja monialaisille hankkeille. Varmistetaan, että luovat toimialat ovat tietoisia TKI-rahoitusmahdollisuuksista (esim. Business Finlandin ohjelmat) ja että rahoituskriteerit tunnistavat myös luovien innovaatioiden arvon. Lisäksi tuetaan korkeakoulujen, yritysten ja luovien toimijoiden yhteisiä kehitysympäristöjä, kuten esimerkiksi "living lab" -alustoja tai luovien alojen hub-keskuksia, joissa esimerkiksi taiteilijat, suunnittelijat, insinöörit ja yrittäjät voivat kohdata toisiaan ja luoda uutta yhteistyötä.

3) Kaakkois-Suomen elinvoimakeskus muistuttaa, että myös toisella asteella (esimerkiksi ammatillisissa oppilaitoksissa ja lukioiden erikoislinjoilla) on myös TKI- ja innovaatiotoimintaa, joka kytkeytyy luoviin aloihin. Visiossa ja suosituksissa voi olla paikallaan mainita, että nuorten innovaatio- ja tutkimustoimintaa tuetaan myös toisen asteen ja korkeakoulujen yhteistyönä. Esimerkiksi lukiot ja ammattiopistot voivat tehdä yhteisiä projekteja korkeakoulujen kanssa (vaikkapa nuorten tiede- ja taitokilpailut ja demohankkeet), mikä vahvistaisi luovien polkujen jatkuvuutta.

4) Suosituksissa tulisi ottaa huomioon luovien alojen työmarkkinoiden erityispiirteet – monilla luovien alojen ammattilaisilla työurat rakentuvat yhdistelmistä palkkatyötä, freelanceriutta ja yrittäjyyttä. Korkeakoulujen merkitys on suuri paitsi ammattitaidon kehittämisessä, myös yrittäjyysvalmiuksien ja liiketoimintaosaamisen antajana luovan alan opiskelijoille.

5) Tarkennusehdotus on myös, että lisätään luovien alojen koulutusohjelmiin painotusta yrittäjyys- ja liiketoimintaosaamiseen (esimerkiksi opintojaksoja tekijänoikeuksista, projektinhallinnasta, markkinoinnista ja kansainvälistymisestä). Tuetaan myös korkeakoulujen yhteistyötä alueellisten elinkeinotoimijoiden kanssa luovien alojen yritystoiminnan edistämiseksi – esimerkiksi luovan alan yrittäjyyden hautomot, mentorointiohjelmat tai liiketoimintaklinikat voisivat saada tukea. Tällä tavoin varmistetaan, että luovien alojen osaajat pystyvät työllistymään omalla alallaan ja jopa työllistämään muita perustamalla yrityksiä.

6) Luovien alojen osaajat ovat keskeinen voimavara myös alueiden kehityksessä ja vetovoiman rakentamisessa. Suosituksissa on hyvä tuoda esiin, että korkeakoulujen, toisen asteen oppilaitosten, kuntien ja kulttuuritoimijoiden yhteistyöllä voidaan luoda luovien alojen kehittämissympäristöjä myös kasvualueiden ulkopuolelle. Luovat alat eivät saa jäädä vain pääkaupunkiseudun ilmiöksi, vaan myös muillakin korkeakoulupaikkakunnilla on mahdollisuus profiloitua luovien alojen keskuksina. Tarkennusehdotuksemme on, että huomioidaan toimenpiteissä myös kasvualueiden ulkopuolisten korkeakoulujen mahdollisuudet luovien alojen kehityksympäristöinä. Korkeakoulujen ja alueellisten toimijoiden hankkeita, jotka rakentavat esimerkiksi alueellisia kulttuurialan osaamiskeskuksia, tulisi myös tukea. Samoin korkeakoulujen roolia kaupunkien ja maakuntien kulttuuri- ja elinkeinoelämän rajapinnassa voisi vahvistaa – esimerkiksi siten, että korkeakoulut vetävät alueellisia luovien alojen verkostoja yhteistyössä kaupunkien ja yrityspuolen kanssa. Näin luodaan edellytyksiä luovien alojen osaajille työllistyä ja jäädä eri puolille Suomea.

7) Luovat alat ovat luonteeltaan kansainvälisiä, ja Suomen menestys luovilla aloilla (esim. peliteollisuus, design ja musiikki) on osin riippuvaista kyvystämme houkutellessa kansainvälisiä kykyjä sekä pitää heidät täällä. Suosituksissa tulisi korostaa kansainvälisten opiskelijoiden ja osaajien houkuttelua luoville aloille ja toisaalta heidän kiinnittymistä Suomeen valmistumisen jälkeen.

8) Tarkennusehdotuksena, että luodaan erityisiä toimintasuunnitelmia ja yhteistyömalleja, joilla varmistetaan, että kansainväliset luovien alojen opiskelijat integroituvat suomalaiseen työelämään: esimerkiksi järjestetään korkeakouluissa mentorointiohjelmiä, joissa kokeneet kotimaiset tekijät ohjaavat kansainvälisiä valmistuvia, tai kehitetään harjoittelu- ja työssäoppimishjelmiä yhteistyössä luovan alan yritysten kanssa. Samalla hyödynnetään luovia aloja Suomen maakuvatyössä ja osaajien houkuttelussa: Suomea voidaan markkinoida maailmalla maana, joka panostaa designiin, pelialaan, arkkitehtuuriin, kulttuuriin jne., jotta huippuosaajat saataisiin kiinnostumaan tänne muutosta.

Lopuksi, luovat osaajat ja luova tutkimus- ja kehitystoiminta nähdään visiossa oikein keskeisenä osana yhteiskunnan uudistumista. Tavoitteen onnistuminen edellyttää, että vaikuttavuustekijät varmistetaan – konkreettisin toimin ja yhteistyömallein, kuten yllä on kuvattu. Toisin sanoen luovien alojen vahvistaminen on pitkälti poikkihallinnollinen kysymys ja on varmistettava, että opetus- ja kulttuuriministeriön toimien lisäksi myös esimerkiksi työ- ja elinkeinoministeriön rahoitusinstrumentit (TKI-toiminta ja yritystuet) tukevat samansuuntaisesti luovien alojen kehitystä, ja että alueellisessa kehittämisessä luovien alojen rooli tunnustetaan. Suositusten kokonaislinja on hyvä, mutta näillä täsmennyksillä niiden vaikuttavuus kasvaisi entisestään.

4. Rohkea uudistuminen rakentaa tulevaisuuden osaamista: korkeakoulujen erikoistuminen ja yhteistyö vahvistuvat.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Tavoite on perusteltu, koska se tunnistaa korkeakoulujärjestelmän uudistamistarpeen ja tarjoaa keinoksi yhteistyön ja erikoistumisen vahvistamisen. Visiossa todetaan, että korkeakoulujärjestelmä uudistuu rohkeasti nykyisten vahvuuksien pohjalta, ja että tutkimus ja koulutus kehittyvät tiiviissä yhteistyössä yritysten ja työelämän kanssa. Lisäksi nostetaan esiin ammattikorkeakoulujen T&K-roolin kasvu ja yliopistojen tutkimusroolin syventyminen. Nämä sisällöt ovat oikeita, korkeakoulujen on tehtävä nykyistä enemmän keskinäistä yhteistyötä ja työnjakoa, jotta päällekkäisyyksiä voidaan purkaa ja voimavaroja kohdentaa tehokkaasti. Tavoitteessa mainittu ”rohkea uudistuminen” on tarpeen, sillä yhteiskunnan osaamistarpeet muuttuvat nopeasti, ja korkeakoulujen tulee pystyä reagoimaan niihin joustavasti – joskus muuttamalla myös omia rakenteitaan ja roolejaan.

Kaakkois-Suomen elinvoimakeskus pitää tavoitteen yleissuuntaa oikeana, mutta haluaa painottaa alueellista näkökulmaa erikoistumisen ja yhteistyön seurauksiin. On totta, että Suomen korkeakoulukentässä on päällekkäisyyksiä, ja yhteistyön tiivistäminen voi parantaa laatua ja vaikuttavuutta (esimerkiksi yhteiset tutkinto-ohjelmat ja jaetut opettajaresurssit). Samalla on huolehdittava, ettei erikoistuminen ja mahdollinen rakenteellinen keskittäminen johda osaamiskapeikkoihin tai alueellisiin katveisiin. Toisin sanoen, kun korkeakoulut erikoistuvat, on varmistettava, että koko maan tasolla keskeiset koulutus- ja osaamisalat tulevat katetuiksi – ja että jokaisella alueella on pääsy tavalla tai toisella korkeakoulutasoiseen osaamiseen ja koulutukseen. Esimerkiksi, jos tietyssä maakunnassa jokin koulutus päätetään keskittää muualle erikoistumisen nimissä, on varmistettava yhteistyön keinoin, että kyseisen alueen opiskelijat ja työelämä saavat edelleen tarvitsemansa palvelut (vaikkapa verkko-opetuksen, sivutoimipisteiden tai kumppanuusverkostojen kautta).

Tavoitteen muotoilua voisi täydentää mainitsemalla eksplisiittisesti, että erikoistuminen ja yhteistyö toteutetaan koko maan osaamistarpeet huomioiden. Visio yleisesti puhuu siitä, että korkeakoulutus vastaa kansallisesti yhteiskunnan osaamistarpeisiin – ja tähän viitaten ehdotamme, että uudistumisen ja työnjaon suunnittelussa arvioidaan myös alueelliset vaikutukset. Muutoin tavoite on mielestämme selkeä ja oikein painotettu: rohkea uudistuminen, yhteistyön lisääminen ja työnjaon suunnitelmallisuus tukevat laatu- ja vaikuttavuustavoitteita.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Kaakkois-Suomen elinvoimakeskus pitää suosituksia yleisesti perusteltuina, mutta esittää muutamia huomioita suositusten toteutukseen:

1) Kun korkeakoulujen ja yritysten (tai tutkimuslaitosten) yhteistyön käytäntöjä yhtenäistetään, on tärkeää säilyttää joustavuutta erilaisiin alueellisiin olosuhteisiin. Yhdenmukaiset periaatteet ja mallit (esimerkiksi mallisopimukset tutkimusyhteistyöhön tai yhtenäiset käytännöt opettajien sekä opiskelijoiden liikkuvuuteen korkeakoulujen välillä) ovat toivottavia, mutta niiden pitää olla riittävän

väljät, jotta ne toimivat niin maakuntakorkeakouluissa kuin suurissa yliopistoissa. Toimenpiteissä voisi korostaa vaikutusten arviointia - kun eri alojen koulutuksia mahdollisesti keskitetään tai karsitaan jostakin, on samalla arvioitava vaikutukset alueelliseen osaajatarpeeseen ja -saantiin ja varmistettava kompensoivat toimet tarvittaessa.

2) Rohkea uudistuminen voi tarkoittaa myös sitä, että kaikki korkeakoulut eivät tee kaikkea. Tämä on resurssien näkökulmasta järkevää, mutta suosituksiin olisi hyvä sisällyttää varmistus siitä, ettei erikoistuminen johda joidenkin alueiden osaamispohjan rapautumiseen. Esitämme, että toimenpiteisiin lisätään kohta: "Arvioidaan korkeakoulujen erikoistumis- ja yhteistyöratkaisujen alueelliset vaikutukset ja turvataan alueellinen osaamistarve korkeakoulujen verkostoyhteistyöllä". Tämä varmistaisi, että uudistuksia tehdään tasapainoisesti. Visiossa tavoitellaan koko korkeakoulujärjestelmän vahvistamista – se pitää sisällään myös alueellisesti toimivan korkeakoulupalveluiden verkon.

3) Suositukset voisivat vielä yksityiskohtaisemmin mainita muutamia konkreettisia toimia yhteistyön tukemiseksi. Esimerkiksi hallinnollisten esteiden vähentäminen (esim. tietojärjestelmien yhteensopivuus, yhteishankintojen ja jaettujen resurssien mahdollistaminen) on mainittu. Tämän lisäksi voitaisiin asettaa tavoite, että korkeakoulut lisäävät yhteistutkinto-ohjelmia ja opetuksen yhteistyötä merkittävästi tietyllä aikavälillä. Myös korkeakoulujen yhteisiä neuvottelupöytiä (esim. alueelliset konsortiot) on hyvä kannustaa, joissa pohditaan, miten työmäärää ja rooleja jaetaan – visiossa mainittu OKM:n käynnistämä työ viittaa tähän, ja sitä on syytä viedä ripeästi eteenpäin.

Yhteenvedon toimenpidesuosituksia "rohkean uudistumisen" osalta ovat suurelta osin oikeita. Keskeistä on, että niiden toimeenpano tapahtuu hallitusti ja osallistavasti - korkeakoulujen on sitouduttava yhdessä näihin uudistuksiin. Kaakkois-Suomen elinvoimakeskus painottaa, että uudistuksissa on aina huomioitava koko maan etu kun erikoistutaan ja tiivistetään yhteistyötä, varmistetaan samalla alueellisten osaamisketjujen jatkuvuus. Yhteistyön ja työnjaon vahvistaminen on myönteistä, jos se johtaa laadun paranemiseen ja toiminnan tehostumiseen heikentämättä alueellista palvelukykyä. Näillä reunaehdoilla suositukset ovat asianmukaisia ja johdattavat kohti vaikuttavampaa ja ketterämpää korkeakouluverkostoa.

5. Kohti kasvua: korkeakoulutuksen ja tutkimuksen rahoitus monipuolistuu.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Tavoite on perusteltu, koska visiossa tunnistetaan, että korkeakoulutuksen ja tutkimuksen nykyinen rahoitusmalli kaipaa vahvistamista ja monipuolistamista. Visio lähtee siitä, että korkeakoulutuksen ja tutkimuksen rahoitus pohjautuu jatkossakin merkittävästi julkiseen rahoitukseen, mutta julkisten panostusten ohella tarvitaan lisää kansainvälisiä ja yksityisiä rahoituslähteitä. Tämä on realistista julkisen talouden paineiden keskellä ja mahdollistaa myös uusia toimintatapoja. Visiossa mainitaan,

että T&K-menojen tavoitetaso on vähintään neljä prosenttia BKT:stä ja että merkittävä osa julkisista panostuksista kohdistuu korkeakoulujen uutta luovaan TKI-toimintaan. Samalla kuitenkin tunnustetaan julkisen talouden haasteet ja tarve priorisoida, tehostaa ja kasvattaa yksityisen rahoituksen osuutta – eli toisin sanoen monipuolistaa rahoituspohjaa, jotta korkeakoulut ja tutkimus saavat käyttöönsä tarvittavat resurssit vaikeinakin taloudellisina aikoina. Kaakkois-Suomen elinvoimakeskus katsoo, että tavoitteen sisältö on pääosin oikea - on hyvä lähteä siitä, että rahoitus turvataan monista lähteistä ja että keskiössä ovat laatu ja vaikuttavuus.

Tavoitteen muotoilun osalta haluamme kuitenkin korostaa rahoituksen ennakoitavuuden ja pitkäjänteisyyden tärkeyttä. Rahoituksen monipuolistuminen on tarpeen, mutta se ei saa johtaa siihen, että korkeakoulujen taloudellinen suunnittelu vaikeutuu tai muuttuu poukkoilevaksi. Visiossa tuodaan esiin, että rahoituksen ennustettavuus on tärkeää. Tämä on olennainen huomio - vaikka rahoituspohjaa monipuolistetaan, valtion on edelleen tarjottava riittävä ja ennustettava perusrahoitus, joka mahdollistaa korkeakoulujen tehtävän toteuttamisen laadukkaasti. Tavoitteen sisällöt, kuten julkisen rahoituksen uudistaminen, yksityisen rahoituksen lisääminen, vaikuttavuuden korostaminen, ovat mielestämme asianmukaisia.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Toimenpidesuositukset ovat pääosin olennaisia ja oikeita. Suunnitelma valtionrahoituksen uudistamisesta vision tavoitteiden pohjalta on keskeinen. On hyvin tärkeää, että rahoitusmallia tarkistetaan niin, että se kannustaa laadukkaaseen toimintaan, koulutustason nostoon ja TKI-panostusten lisäämiseen. Visiossa mainitaan tarve painottaa rahoituksessa laatua ja vaikuttavuutta, mikä on kannatettavaa. Myös suositus ulkopuolisen laadunarvioinnin (esimerkiksi Kansallinen koulutuksen arviointikeskuksen auditointimallin) kehittämisestä resurssiohjauksen tueksi on tärkeä – se linkittyy myös vastuulliseen arviointiin.

Lisäksi suositukset tuovat esille yksityisen rahoituksen osuuden kasvattamisen selvittämisen. On tosiaan tarpeen pohtia keinoja, joilla esimerkiksi yritysyrityksessä syntyvää rahoitusta, lahjoituksia tai vaikkapa alumnien tukea voitaisiin lisätä kestäväällä tavalla. Seurantatiedon kokoaminen ja systemaattinen vaikuttavuusarviointi (mm. korkeakoulujen tuottamien vaikutusten parempi tilastointi ja hyödyntäminen ohjauksessa) on mainittu – se on olennaista avoimuuden ja jatkuvan kehittämisen kannalta.

Parannusehdotuksena Kaakkois-Suomen elinvoimakeskus haluaa korostaa, että kun rahoitusmallia uudistetaan, laadun ja vaikuttavuuden kriteerit on määriteltävä huolellisesti. On helppo sanoa, että rahoituksessa painotetaan laatua, mutta laadun mittaaminen ja palkitseminen on monitahoinen kysymys. Olisi toivottavaa, että suosituksissa avataan tarkemmin, miten laatu ja vaikuttavuus aiotaan ottaa huomioon rahoituksen määräytymisessä. Esimerkiksi jos rahoitusmallia muutetaan, mitä

konkreettisia elementtejä siihen lisätään? Tuodaanko mukaan uusia mittareita, kuten valmistuneiden työllistyminen oman osaamisalansa tehtäviin, tutkimustulosten yhteiskunnallinen vaikuttavuus tai alueellinen vaikuttavuus? Tällaisia laadullisia mittareita on toki haastavaa määritellä, mutta ne ovat tärkeitä, jotta rahoitus ohjaisi toimintaa aidosti paremman laadun ja vaikuttavuuden suuntaan.

Toinen huomio liittyy yksityisen rahoituksen lisäämiseen. On varmistettava, että rahoituspohjan monipuolistaminen ei heikennä korkeakoululaitoksen riippumattomuutta tai ennakoitavuutta. Esimerkiksi yhteistyö yritysten kanssa on tervetullutta, mutta sen on tapahduttava eettisesti kestäväällä tavalla. Yksityisen rahoituksen kasvu painottaa entisestään korkeakoulujen roolia aktiivisina kumppaneina yhteiskunnassa – se on myönteistä, kunhan perusrahoitus on vakaalla pohjalla. Tässä mielessä suositus yksityisen rahoituksen lisäämisestä on tarpeellinen, mutta sen rinnalla on valvottava, ettei synny tilannetta, jossa esimerkiksi tietyt suuret yliopistot kahmivat leijonanosan yksityisestä rahoituksesta ja pienempien erikoistuneet korkeakoulujen lisäarvoa ei tunnisteta. Valtion rahoitusmallin on siis jatkossakin tuettava koko korkeakoulukenttää monipuolisesti, jotta resurssit jakautuvat kohtuullisesti myös alueellisesti.

Kaiken kaikkiaan suositukset rahoituksen monipuolistamiseksi – valtionrahoitusmallin uudistus, laadunarvioinnin kehittäminen, yksityisen rahoituksen edistäminen ja vaikuttavuutta koskevan tiedon kokoaminen – ovat oikeita. Niiden toteutuksessa on kuitenkin huomioitava yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen autonomian turvaaminen, rahoituksen riittävä ennakoitavuus sekä selkeät laadun kriteerit. Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen rahoitus on perusta koko järjestelmän toiminnalle: kun se uudistetaan, on varmistettava, että lopputuloksena on entistä vahvempi, pitkäjänteinen ja laatuun kannustava rahoitusjärjestelmä.

Vision tavoitteiden ja toimenpidesuosituksen kokonaisuus

6. Puuttuuko vision tavoitteista ja toimenpidesuosituskokonaisuudesta jotain olennaista? Tulisiko jokin osa alue priorisoida tai pois-priorisoida?

Kokonaisuutena visio tavoitteineen ja toimenpidesuosituksineen kattaa hyvin laajasti keskeiset teemat, mutta Kaakkois-Suomen elinvoimakeskus haluaa tuoda esiin kolme läpileikkaavaa näkökohtaa, jotka on syytä vielä varmistaa ja priorisoida vision toimeenpanossa:

1. Visiossa käsitellään kyllä työelämäyhteyksiä ja jatkuvaa oppimista, mutta ehdotamme selkeämpää linjausta siitä, että koulutuksen työelämälähtöisyys sidotaan myös tutkintokoulutukseen. Toisin sanoen korkeakoulututkintojen sisältöjä ja rakenteita on uudistettava työelämän tarpeista käsin, jotta koulutuksen vaikuttavuus – erityisesti työllistävyys ja osaamisen osuvuus – on mahdollisimman hyvä alusta alkaen. Visiossa mainitut toimet, kuten jatkuvan oppimisen tarjonnan rakentaminen työelämän tarpeisiin, ovat tärkeitä, mutta ne eivät saisi tarkoittaa sitä, että varsinainen tutkintokoulutus jäisi ”yleislinjaksi” ja työelämäosuus hoidettaisiin vasta valmistumisen jälkeen täydennyskoulutuksella. Korkeakoulutusjärjestelmän vaikuttavuuden kehittämisen näkökulmasta olisi olennaista, että jo tutkintovaiheen koulutus vastaa tarkoituksenmukaisella tavalla osaamistarpeisiin, joita työelämässä on. Käytännössä tämä merkitsee esimerkiksi korkeakoulujen ja työelämän yhteisten foorumeiden ja ennakoitiprosessien vahvistamista tutkintojen kehittämisessä

sekä yhä intensiivisempää yhteistyötä harjoittelujen, projektiopintojen ja muiden työelämäkontaktien kautta. Tunnistamme toki samalla myös tiedealojen väliset erovaisuudet kohdentaa tutkintokoulutusta tietyille aloille.

2. Tilannekuvassa on erinomaisen selvästi todettu, että koulutustason nostoa ei saa tehdä laadun kustannuksella. Kuitenkin visiossa ja toimenpiteissä määrälliset tavoitteet (kuten 60 %:n tavoite) ovat hyvin näkyviä, kun taas laadun ja oppimistulosten varmistamisen konkreettiset mekanismit ovat vähemmän esillä. Suosituksissa puhutaan mm. pedagogisen johtamisen vahvistamisesta ja ohjauksen kehittämisestä, mutta Kaakkois-Suomen elinvoimakeskus ehdottaa, että visioon lisätään esimerkiksi läpileikkaavaksi periaatteeksi, että laadun varmistus ja parantaminen on yhtä tärkeää kuin määrällisten tavoitteiden saavuttaminen. Tämä voisi tarkoittaa vaikkapa sitä, että korkeakouluille asetetaan myös laadullisia tavoitteita (esim. opiskelijoiden oppimistulosten paraneminen, valmistuneiden osaamisen arviointi, työelämäpalautteen paraneminen) ja että näitä seurataan yhtä systemaattisesti kuin määriä. Resurssiohjauksessa laatu tulee sisällyttää vahvasti rahoitusmallin perusteisiin, jotta korkeakoulut panostavat määrän ohella opetuksen ja tutkimuksen laatuun. Priorisoinnissa on myös huolehdittava, että laatuun liittyvät toimet – esimerkiksi opettajien täydennyskoulutus, henkilökohtaisen ohjauksen resurssit ja oppimisympäristöjen laatu – saavat riittävää painoarvoa.

3. Visiossa todetaan, että korkeakoulut tavoittavat kaikenikäiset, mutta tavoitteita ja toimenpiteitä lukiessa pääpaino on nuorten koulutuspoluissa. Kun puhutaan ”koulutuksen kuuluvan kaikille”, on varmistettava, että myös aikuisväestön ja työikäisten koulutus- ja uudelleen kouluttautumistarpeet priorisoidaan. Työmarkkinoiden muutosvauhti on kova, ja monen aikuisen on tarve täydentää osaamistaan tai vaihtaa alaa työuran aikana. Järjestelmän tulee tukea näitä siirtymiä joustavasti. Tämän varmistamiseksi visiossa esitetyjä jatkuvan oppimisen toimenpiteitä – kuten korkeakoulujen jatkuvan oppimisen tarjonnan rakentaminen yhteistyössä työelämän kanssa ja rahoitusmallin kehittäminen – on pidettävä erityisen tärkeinä. Kaakkois-Suomen elinvoimakeskus katsookin, että vision toimeenpanossa ei saa unohtaa näitä toimia nuoriin painottamiseen rinnalla, vaan päinvastoin on huolehdittava siitä, että erityisesti alanvaihtajille, työttömille työnhakijoille ja muille aikuisoppijoille tarjotaan riittävästi joustavia ja tarkoituksenmukaisia korkeakoulutuksen malleja (esim. muuntokoulutukset, osa-aikatoteutukset ja erilliset opintokokonaisuudet). Elinikäisen oppimisen ideaali kytkeytyy myös suoraan työmarkkinoiden toimivuuteen ja alueelliseen osaavan työvoiman saatavuuteen, joten se on nostettava käytännön prioriteetiksi visiota toteutettaessa.

Mitä tulee mahdollisiin painotuksiin tai poisjättämissiin, Kaakkois-Suomen elinvoimakeskus suosittelee, että vision toimeenpanossa asetetaan etusijalle ainakin seuraavat osa-alueet: (a) tutkintokoulutuksen tarvelähtöisyyden vahvistaminen ja työelämäyhteyksien rakentaminen, (b) koulutuksen laadun ja vaikuttavuuden parantaminen (sisältäen mm. opintoihin kiinnittymisen, opiskelijahyvinvoinnin ja osaamistason seurannan) sekä (c) TKI-toiminnan ja innovaatioekosysteemien vaikuttavuuden lisääminen rakenteita uudistamalla – mukaan lukien luovien alojen integrointi innovaatiojärjestelmään. Muita osa-alueita voidaan viedä eteenpäin samanaikaisesti, mutta jos resursseja tai huomiota joudutaan kohdentamaan, edellä mainitut seikat ansaitsevat erityisen prioriteetin, sillä niillä on laajimmat kerrannaisvaikutukset sekä valtakunnallisesti että alueellisesti.

On myös tärkeää huomata, ettei visio sinänsä unohda mitään ratkaisevan tärkeää teemaa - se käsittelee kattavasti koulutuksen ja tutkimuksen eri ulottuvuudet. Avainasia onkin varmistaa, että visiossa asetetut periaatteet ohjaavat käytännön toimeenpanoa. Näitä seikkoja on painotettu yllä esitetysti. Kokonaisuutena visio on kattava, mutta edellä mainitut näkökulmat on syytä pitää myös esillä, jotta toimeenpano on mahdollisimman vaikuttavaa.

Vision kokonaisuus ja muut osiot

7. Mahdolliset kommentit vision tilannekuvaan liittyen

Vision tilannekuva on monilta osin onnistunut ja realistinen. Se kuvaa laajasti korkeakoulu- ja tutkimusjärjestelmän toimintaympäristön muutoksia, kuten kansainvälisen kilpailun kiristymistä osaajista, digitalisaation tuomia mahdollisuuksia ja paineita sekä sen, että tutkimus ja koulutus ovat ratkaisevassa asemassa Suomen omavaraisuuden ja uudistumiskyvyn kannalta. Tilannekuvasta käy hyvin ilmi koulutustason noston tärkeys ja sen esteet – erityisesti siirtymä toisen asteen opinnoista korkeakouluun sekä suomalaisten nuorten korkeakouluopintojen myöhäinen aloitusikä. Kaakkois-Suomen elinvoimakeskus yhtyy tilannekuvan analyysiin näiltä osin.

Tilannekuvassa tehdään myös tärkeä rajaus - koulutustason nostoa ei ole tarkoituksenmukaista toteuttaa korkeakoulutuksen laadun kustannuksella. Haluamme korostaa, että tämä periaate on ensiarvoisen tärkeä ja toivomme sen näkyvän vahvasti myös visiota toteuttavissa toimissa.

Tilannekuvassa viitataan myös työelämän rakennemuutoksiin ja siihen, että tulevaisuuden tarpeisiin vastaaminen edellyttää koulutuksen järjestelmän kehittämistä sekä ennakkoinnin vahvistamista. Nostamme esiin, että tämä analyysi on oikea, ja haluamme painottaa erityisesti tarvelähtöisen ennakkoinnin merkitystä: työ- ja elinkeinoelämän tarpeet on kytkettävä entistä tiiviimmin koulutustarjonnan suunnitteluun. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että kansallisiin ennakkointiprosesseihin osallistetaan työnantaja ja alueellisia toimijoita, ja että ennakkointitieto jalostetaan konkreettisiksi koulutuksen suuntaamisen päätöksiksi. Visio käsittelee ennakkointia, mutta jatkossa on varmistettava, että ennakkointituloksia hyödynnetään tehokkaasti sekä alueellisten koulutusvastuiden määrittelyssä että resurssien jaossa. Kaakkois-Suomen elinvoimakeskusalueella olemme huomanneet ennakkointitiedon ja koulutussuunnittelun yhteyden tärkeyden, ja siksi pidämme hyvänä, että tilannekuva antaa tälle asialle painoarvoa.

8. Miten arvioisit visiota ja sen toimenpiteitä kokonaisuutena

Kaakkois-Suomen elinvoimakeskus arvioi vision ja sen toimenpiteet kokonaisuutena kunnianhimoisiksi ja lähtökohtaisesti hyvin perustelluiksi. Visio asettaa selkeät arvot (sivistys, demokratia ja tieteen vapaus) ja yhdistää ne konkreettisiin tavoitteisiin (koulutustason nosto, luovien alojen vahvistaminen, rakenteellinen uudistaminen, rahoituksen kehittäminen). Vision vahvuutena on sen kyky ymmärtää, että korkeakoulut ja tutkimus eivät ole irrallaan yhteiskunnasta, vaan ne on kytkettävä yhteiskunnan uudistumiseen, innovaatioihin ja aluekehitykseen. On myös positiivista, että visio tunnistaa sekä laadulliset että määrälliset kehittämistarpeet: esimerkiksi laadun ja vaikuttavuuden painottaminen rahoituksessa on mainittu, samoin digitaalisen infrastruktuurin kehittäminen nähdään tärkeänä.

Kokonaisuuden uskottavuus riippuu kuitenkin pitkälti siitä, miten toimenpiteet toteutetaan. Visio asettaa raamit, mutta onnistuminen määräytyy sen perusteella, pystytäänkö toimeenpanossa pitämään yhtä aikaa kiinni useista peruseriaatteista. Kaakkois-Suomen elinvoimakeskus nostaa vielä esiin neljä sellaista periaatetta, jotka olemme jo aiemmin tuoneet vastauksissamme esille:

1) Määrällisiä tavoitteita ei voida asettaa laadun kustannuksella. Visiossa tämä mainitaan, ja jatkossa se on pidettävä ohjenuorana kaikissa päätöksissä – oli kyse sitten resurssien jaosta, uusien ohjelmien perustamisesta tai yhteistyöhankkeista. Laatuun panostaminen on pitkällä aikavälillä myös edellytys määrällisten tavoitteiden saavuttamiselle kestävästi.

2) Koulutuksen ja tutkimuksen on vastattava yhteiskunnan ja elinkeinoelämän muuttuviin tarpeisiin. Visiossa tämä on tunnistettu, mutta se on juurrutettava syvälle sekä koulutuksen sisältöihin että tutkimusohjelmiin. Käytännössä tämä merkitsee entistä tiiviimpää vuoropuhelua työelämän kanssa kaikilla koulutustasoilla sekä riittävää rakenteellista joustavuutta vapaavalinnaisissa opintotarjonnassa.

3) Suomi tarvitsee monenlaisia osaajia, ja siksi korkeakoulutukseen johtavien polkujen on oltava joustavia ja monipuolisia. Visiossa painotetaan sujuvia siirtymiä, mutta kuten edellä mainittu, niiden suunnittelussa on huomioitava eri alojen ja yksilöiden erilaiset tarpeet. On rakennettava polkuja, jotka palvelevat niin lukiopohjaisia, ammatillisen pohjan omaavia, alanvaihtajia kuin kansainvälisiä osaajia.

4) Koko vision henki tiivistyy ajatukseen, että vain rohkeasti uusiutumalla ja ennakkoluulottomasti eri aloja yhdistämällä Suomi voi menestyä. Tämä periaate on pidettävä mukana kaikessa kehittämisessä – myös rahoitus- ja rakenteellisissa uudistuksissa. Luovien alojen, tieteiden välisen yhteistyön ja uuden kokeilemisen kautta saavutetaan ne harppaukset, joita visio lupaa (esim. teknologisen murroksen kääntäminen kasvuksi, uusien osaamistarpeiden ennakointi). Visio puhuu “rohkeasta uudistumisesta” ja “luovuudesta”, mikä on juuri oikea asenne.

Erityisen myönteistä on se, että visiossa kytketään rahoitus uudistettavaksi vastaamaan edellä mainittuja tavoitteita, ja että korkeakoulut kehittävät OKM:n tuella digitaalista infrastruktuuriaan, tietovarantojaan, tiedon hyödyntämistä ja niihin liittyviä toimintamalleja. Nämä palvelevat kaikkia vision osa-alueita: esimerkiksi yhteinen digitaalinen alusta mahdollistaa yhteistyön, ja vaikuttavuuteen kannustava rahoitusmalli ohjaa toteuttamaan vision kannatettavia aikomuksia käytännössä.

Kokonaisuutena visio 2040 on siis pitkälle kantava ja valtaosin tasapainoinen suunnannäyttäjä. Kaakkois-Suomen elinvoimakeskus pitää sitä kunnianhimoisena ohjelmana, joka toteutuessaan

vahvistaisi Suomen korkeakoulutuksen ja tutkimuksen laatua, yhdenvertaisuutta ja yhteiskunnallista vaikuttavuutta tulevina vuosikymmeninä.

9. Muut kommentit

Kaakkois-Suomen elinvoimakeskus haluaa lopuksi painottaa, että korkeakoulutuksen ja tutkimuksen vision toteutuksella on suora yhteys alueiden elinvoimaan, osaavan työvoiman saatavuuteen ja yritysten uudistumiskykyyn. Siksi olemme lausunnossamme korostaneet erityisesti koulutuksen työelämä- ja tarvelähtöisyyden vahvistamista tutkintokoulutuksessa sekä koulutuksen vaikuttavuuden ja työllistymisen huomioimista koulutuskokonaisuuksissa. Visiossa on ansiokkaasti tuotu esiin suunnitelmia työelämäyhteyksien parantamisesta ja työllistymisen helpottamisesta, mutta niiden vaikuttavuus edellyttää huolellista jatkotyötä: työelämän tarpeiden on ohjattava koulutuksen sisältöjä jo suunnittelupöydältä lähtien, ei vasta valmistumisvaiheessa.

Lisäksi haluamme korostaa luovien alojen roolia osana elinvoimaa, TKI-toimintaa ja tasapainoista aluekehitystä. Luovien alojen vaikutus ei rajoitu vain kulttuuriin, vaan se ulottuu talouteen, teknologiaan ja sosiaaliseen hyvinvointiin. Korkeakouluilla on tärkeä rooli luovien alojen kehitysympäristöjen ylläpitäjinä ja kasvattajina, ja tämä rooli on syytä tuoda esiin myös vision toimeenpanossa.

TKI-näkökulmasta Kaakkois-Suomen elinvoimakeskus pitää keskeisenä, että luovien alojen osaamisen merkitys tunnustetaan teknologisen ja tieteellisen osaamisen rinnalla. Tämä tarkoittaa muun muassa rahoituskriteerien ja ohjelmien joustavuutta, jotta monitieteiset hankkeet, joissa on mukana luovan alan toimijoita, voisivat menestyä rahoitushauissa. Lisäksi korkeakouluihin on rakennettava rakenteita ja kannusteita, jotka tukevat eri alojen (mukaan lukien luovat alat) tutkimusyhteistyötä – vaikkapa yhteisiä professuureja tai tutkimusryhmiä. Näin varmistetaan, että luova potentiaali muuttuu myös uusiksi tuotteiksi, palveluiksi ja liiketoiminnaksi.

Aluekehityksen näkökulmasta haluamme korostaa eri alueiden moninaisuuden huomioimista. Visio on valtakunnallinen, mutta sen toimeenpanon vaikutukset ovat erilaisia eri puolilla Suomea. Siksi on tärkeää, että esimerkiksi koulutustarjonnan suunnittelussa, korkeakouluverkoston rakenteiden uudistuksessa ja yhteistyöverkostojen kehittämisessä otetaan huomioon kunkin alueen erityispiirteet (elinkeinorakenne, väestökehitys ja alueen vetovoimatekijät). Esimerkiksi korkeakoulujen erikoistuminen ei saa johtaa tilanteeseen, jossa jokin osa maata jäisi vaille korkeakoulutuksen ja tutkimuksen huomiota. Alueiden vahvuudet on tunnistettava ja niitä on tuettava osana profiilivalintoja. Tämä koskee myös luovia aloja - alueiden korkeakouluapaikkakunnilla voi olla omat vahvuutensa, joiden kehittämisessä korkeakoulut voivat olla avainasemassa.

Kaakkois-Suomen elinvoimakeskus kiittää vielä mahdollisuudesta lausua tästä visioluonnoksesta. Uskomme, että korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio 2040 tarjoaa vahvan pohjan Suomen osaamisperustan kehittämiselle. Sen onnistunut toteutus edellyttää laajaa sitoutumista niin valtakunnallisesti kuin alueellisesti. Olemme valmiita osaltamme edistämään vision tavoitteiden saavuttamiseksi ja tuomaan myös alueelliset näkökulmat mukaan, jotta toimenpiteistä saadaan täysi

hyöty. Vision hengessä – sivistyksen, avoimuuden, luovuuden ja yhteistyön voimin – voimme yhdessä rakentaa entistä elinvoimaisempaa ja osaavampaa Suomea vuoteen 2040 mennessä.

Leveälahti Samuli
Kaakkois-Suomen elinvoimakeskus